Prot. No. 725

PATRIARCHAL ENCYCLICAL FOR CHRISTMAS

+ B A R T H O L O M E W BY GOD'S MERCY, ARCHBISHOP OF CONSTANTINOPLE-NEW ROME AND ECUMENICAL PATRIARCH TO ALL THE PLENITUDE OF THE CHURCH GRACE, MERCY AND PEACE FROM THE SAVIOR CHRIST BORN IN BETHLEHEM

* * *

Most honorable brother hierarchs,

Beloved children in the Lord,

Today our Holy Church celebrates the Nativity in the flesh of the pre-eternal Son and Word of God, this "foreign and strange mystery" that "was concealed from ages and from generations" (Col. 1:26). In Christ, the truth about God and humankind is definitively revealed, as St. Cyril of Alexandria so theologically explains: "We are human by nature, but He condescended to what is contrary to divine nature for the sake of love and became man. We are servants of God by nature as His creation, but He became a servant once again, contrary to divine nature when He became man. But the reverse also holds true: He is God in essence, and we are, by grace, able to ascend to what is contrary to human nature. For we are human, and He is the Son by nature, yet we too become sons by status inasmuch as we are called to fellowship in Him."¹

"Know the truth, and the truth shall set you free" (Jn. 8:32). Our Lord Jesus Christ is "the way and the truth and the life" (Jn. 14:6), the liberator of man "from enslavement to the enemy." There is no life and liberty without the Truth or outside the Truth. Giving any meaning we desire to our life is not freedom, but the contemporary version of original sin, our self-enclosure within self-sufficient and self-serving independence, without a perception for truth as a relationship with God and our fellow human beings. Christmas is the time for self-knowledge, for understanding the difference between "God becoming

¹ Cyril of Alexandria, Thesaurus on the Holy and Consubstantial Trinity, PG 75.561.

man" and "man acting as god." It is the time for awareness of the Christian teaching that "we do not speak of man becoming divine, but of God becoming human."²

The message of the good news about Christmas today echoes alongside the din of war and the clash of weapons in Ukraine, which is experiencing the horrible consequences of a provocative and unjust invasion. For us Christians, all wars are the murder of our brothers; they are all civil wars, which as the Holy and Great Council of the Orthodox Church proclaimed, are "the result of the presence of evil and sin in the world."³ In the case of Ukraine, the words of St. Gregory Palamas about his contemporaneous bloody conflicts among Orthodox believers in Thessaloniki are still more relevant: "For their common nurturing mother is the holy Church and devotion, whose chief and perfecter is Christ, the genuine Son, who is not only our God, but who also deigned it appropriate to be our brother and Father."⁴

In the person of Christ, the "recapitulation" of all has been achieved, the emergence of unity within the human race and the sanctity of the human person, the opening of the way toward the "likeness of God," and the revelation of the peace "that surpasses all understanding" (Phil. 4:10). Christ is "our peace" (Eph. 2:14), and it is to Christ that the historic and emblematic Sacred Church of "Holy Irene" is dedicated in the City of Constantine.

Our Savior blesses the "peacemakers," for "they shall be called children of God" (Matt. 5:9); He promotes the notion of righteousness and love, even toward our enemies. In the Divine Liturgy, the Orthodox Church prays "for the peace from above" and "for the peace of the whole world." And during the Liturgy of Basil the Great, we pray to and glorify the Giver of all good things: "Grant us your peace and your love, Lord our God; for you have granted us all things." As recipients and supreme beneficiaries of all things from God, we are obliged more than anyone else to strive for peace in accordance with the scriptural: "To the one that has received much, more will be demanded" (Lk. 12:48). In this sense, all that is enacted by Christians contrary to this principle does not primarily affect Christianity but rather those who live contrary to the divine commandments.

Never in the history of humankind has peace among peoples been a condition taken for granted. Instead, it was everywhere and always the result of inspired initiatives, of courage and self-sacrifice, of resistance to violence and rejection of war as a means of resolving differences, and a perpetual struggle for justice and protection of human dignity.

² John of Damascus, Exact Exposition of the Orthodox Faith, PG 94.988.

³ The Mission of the Orthodox Church in Today's World, IV, 1.

⁴ Gregory Palamas, On Peace with One Another, PG 151.10.

Their contribution to peace and reconciliation constitutes the primary criterion for the credibility of religions. Within religious traditions, there are undoubtedly motivations not only for inner peace, but also for the advancement and establishment of societal peace and overcoming aggression in relations between people and nations. This is especially significant in our time when the position is maintained that peace will ensure due to economic development, a rise in living standards, and progress in science and technology through digital communication and the internet. We are convinced that there can be no peace among people and civilizations without peace among religions without dialogue and collaboration. Faith in God strengthens our effort for a world of peace and justice, even when that effort confronts humanly unsurpassable hurdles. At any rate, it is unacceptable for representatives of religions to preach fanaticism and fan the flames of hatred.

Most reverend brothers and beloved children,

Christ is born; glorify Him. Christ is descending from the heavens; come and meet Him. Christ is on earth; rise up to greet Him! Adhering to the exhortation of our holy predecessor on the Throne of the Church of Constantinople, let us celebrate the nativity of the world's Savior with spiritual joy, "not in an earthly, but in a heavenly manner," avoiding "everything superfluous and unnecessary; especially when others – made of the same clay and combination – are suffering hunger and poverty."⁵ We pray that all of you may enjoy a prayerful and glorious Holy Twelve Days of Christmas, like a genuine fullness of time and radiance of the light of eternity. May the coming 2023 prove – by the goodness and grace of the Divine Word that became flesh for us and for our salvation – to be a period of peace, love, and solidarity, truly a year in the righteousness of our Lord!

We wish you many blessed years!

Christmas 2022 + **BARTHOLOMEW of Constantinople** Fervent supplicant of all before God

To be read in churches during the Divine Liturgy on the Feast of Christmas after the reading of the Holy Gospel

⁵ Gregory the Theologian, On the Feast of Theophany, or the Nativity of Christ, PG 36.316.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

+ Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ***

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς, Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίω,

Έορτάζει σήμερον ή Άγία Ἐκκλησία τήν κατά σάρκα Γέννησιν τοῦ προαιωνίου Υίοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τό «ξένον καί παράδοξον» μυστήριον, τό «ἀποκεκρυμμένον ἀπό τῶν αἰώνων καί τῶν γενεῶν» (Κολ. α', 26). Ἐν Χριστῷ ἀποκαλύπτεται ὁριστικῶς ἡ ἀλήθεια περί τοῦ Θεοῦ καί περί τοῦ ἀνθρώπου, ὡς θεολογικώτατα ἐξηγεῖ ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «Ἀνθρωποι μέν κατά φύσιν ἡμεῖς, αὐτός δέ εἰς τό παρά φύσιν διά φιλανθρωπίαν καταδραμών, γέγονεν ἄνθρωπος. Δοῦλοι Θεοῦ κατά φύσιν ἡμεῖς ὡς ποιήματα· δοῦλος ἐχρημάτισε καί αὐτός εἰς τό παρά φύσιν ἐνεχθείς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Ἀλλά καί τό ἐναντίον, Θεός κατ' οὐσίαν αὐτός· θεοί καί ἡμεῖς εἰς τό παρά φύσιν ἀναβαίνοντες διά τήν χάριν· ἄνθρωποι γάρ· Υίός κατά φύσιν αὐτός· υἱοί καί ἡμεῖς κατά θέσιν, ὡς εἰς ἀδελφότητα τήν πρός αὐτόν κεκλημένοι»¹.

«Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμāς» (Ἰωάν. η', 32). Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἶναι «ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή» (Ἰωάν ιδ' 6), εἶναι ὁ ἐλευθερωτής τοῦ ἀνθρώπου «ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀλλοτρίου». Δέν ὑπάρχει ζωή καί ἐλευθερία χωρίς τήν Ἀλήθειαν ἤ ἐκτός τῆς Ἀληθείας. Τό νά δίδωμεν εἰς τήν ζωήν μας ὅ,τι νόημα ἐπιθυμοῦμεν δέν εἶναι ἐλευθερία, ἀλλά ἡ σύγχρονος ἐκδοχή τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ὁ αὐτοεγκλεισμός τοῦ ἀνθρώπου εἰς μίαν αὐτάρκη καί αὐτάρεσκον αὐτονομίαν, χωρίς αἰσθητήριον διά τήν ἀλήθειαν ὡς σχέσιν μέ τόν Θεόν καί μέ τόν συνάνθρωπον. Τά Χριστούγεννα εἶναι καιρός αὐτογνωσίας, κατανοήσεως τῆς διαφορᾶς μεταξύ «Θεανθρώπου» καί «ἀνθρωποθεοῦ», συνειδητοποιήσεως τῆς σωτηριώδους χριστιανικῆς διδασκαλίας: «Οὐκ ἀνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλά Θεόν ἐνανθρωπήσαντα»².

Τό εὐάγγελον μήνυμα τῶν Χριστουγέννων συνηχεῖ ἐφέτος μέ τά τύμπανα τοῦ πολέμου καί τήν κλαγγήν τῶν ὅπλων εἰς τήν Οὐκρανίαν, ἡ ὁποία ὑφίσταται τάς δεινάς συνεπείας μιᾶς ἰταμῆς καί ἀδίκου εἰσβολῆς. Ὅλοι οἱ πόλεμοι εἶναι δι᾽ ἡμᾶς τούς Χριστιανούς ἀδελφοκτόνοι καί ἐμφύλιοι, εἶναι, ὡς διεκήρυξεν ἡ Άγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς

¹ Κυρίλλου Άλεξανδρείας, Ή Βίβλος τῶν Θησαυρῶν περί τῆς Άγίας καί Όμοουσίου Τριάδος, PG 75, 561.

² Ιωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, PG 94, 988.

Όρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ἀπόρροια τοῦ ἐν τῷ κόσμῷ κακοῦ καί τῆς ἁμαρτίας»³. Εἰς τήν περίπτωσιν τῆς Οὐκρανίας ἰσχύουν προσέτι τά λόγια τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμā περί τῶν συγχρόνων αὐτῷ αἱματηρῶν συγκρούσεων εἰς τήν Θεσσαλονίκην μεταξύ Όρθοδόξων, «κοινήν πλουτούντων μητέρα τήν ἱεράν Ἐκκλησίαν καί τήν εὐσέβειαν, ῆς ἀρχηγός καί τελειωτής Χριστός ὁ τοῦ Θεοῦ γνήσιος Υίός, ὅς ἡμῶν οὐ Θεός μόνον, ἀλλά καί ἀδελφός εὐδόκησεν εἶναι, καί Πατήρ»⁴.

Εἰς τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐτελέσθη ἡ «ἀνακεφαλαίωσις» τῶν πάντων, ἡ ἀνάδειξις τῆς ἑνότητος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καί τῆς ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ διάνοιξις τῆς ὁδοῦ πρός τό «καθ' ὁμοίωσιν», καί ἀπεκαλύφθη ἡ εἰρήνη «ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν» (Φιλ. δ', 7). Ὁ Χριστός εἶναι «ἡ εἰρήνη ἡμῶν» (Ἐφεσ. β', 14), καί εἰς Αὐτόν εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ἱστορικός καί ἐμβληματικός Ἱερός Ναός τῆς «Άγίας Εἰρήνης» εἰς τήν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου.

Ό Σωτής ἡμῶν μακαρίζει τούς «εἰςηνοποιούς», ὅτι «υίοί Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. ε', 9), ποοβάλλει τήν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἀγάπης ἀκόμη καί πρός τούς ἐχθρούς. Ἡ Όρθόδοξος Ἐκκλησία εὕχεται εἰς τήν Θείαν Λειτουργίαν «ὑπές τῆς ἄνωθεν εἰςήνης» καί «ὑπές τῆς εἰςήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου». «Τήν σήν εἰςήνην καί τήν σήν ἀγάπην χάςισαι ἡμῖν, Κύςιε ὁ Θεός ἡμῶν· πάντα γάς ἀπέδωκας ἡμῖν», αἰτούμεθα δοξάζοντες τόν Δοτῆςα παντός ἀγαθοῦ κατά τήν Λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι παςελάβομεν παςά τοῦ Θεοῦ τά πάντα, ὀφείλομεν, ὡς ἐξόχως εὐεργετηθέντες, νά ἀγωνιζώμεθα διά τήν εἰςήνην πεςισσότεςον ἀπό τούς λοιπούς ἀνθρώπους, κατά τό Βιβλικόν: «Παντί δἑ ῷ ἐδόθη πολύ, πολύ καί ζητηθήσεται πας᾽ αὐτοῦ» (Λουκ. ιβ΄, 48). Ἐν τῆ ἐννοία ταύτῃ, ὅσα, ἀντιθέτως πρός τήν ἀρχήν αὐτήν, πράττονται ὑπό Χριστιανῶν δέν βαρύνουν τόν Χριστιανισμόν, ἀλλά ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δροῦν κατά παράβασιν τῶν θείων προσταγμάτων.

Ποτέ εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ εἰρήνη μεταξύ τῶν λαῶν δέν ὑπῆρξεν αὐτονόητος κατάστασις, ἀλλά ἦτο πανταχοῦ καί πάντοτε ἀποτέλεσμα ἐμπνευσμένων πρωτοβουλιῶν, γενναιότητος καί αὐτοθυσίας, αντιστάσεως εἰς τήν βίαν καί ἀπορρίψεως τοῦ πολέμου ώς μέσου λύσεως διαφορῶν, διαρκής ἀγών διά τήν δικαιοσύνην καί τήν προστασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Ἡ συμβολή των εἰς τήν εἰρήνην καί τήν καταλλαγήν άποτελει πρώτιστον κριτήριον τῆς ἀξιοπιστίας τῶν θρησκειῶν. Ἀναμφιβόλως, εἰς τάς θρησκευτικάς παραδόσεις ύπάρχουν κίνητρα ὄχι μόνον διά τήν ἐσωτερικήν εἰρήνην, ἀλλά καί διά τήν προαγωγήν καί τήν ἐγκαθίδρυσιν τῆς εἰρήνης τῆς κοινωνίας, διά τήν ὑπέρβασιν τῆς ἐπιθετικότητος εἰς τάς σχέσεις τῶν ἀτόμων καί τῶν λαῶν. Τό γεγονός αὐτό εἶναι ίδιαιτέρως σημαντικόν εἰς τήν ἐποχήν μας, κατά τήν ὁποίαν προβάλλεται ἡ ἄποψις ὅτι ἡ εἰφήνη θά προέλθη ὡς ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας, διά μέσου τῆς ψηφιακῆς ἐπικοινωνίας καί τοῦ διαδικτύου. Ἐχομεν τήν βεβαιότητα, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ εἰφήνη τῶν λαῶν καί τῶν πολιτισμῶν, χωρίς τήν εἰφήνην τῶν θρησκειῶν, χωρίς τόν διάλογον καί τήν συνεργασίαν των. Ή πίστις εἰς Θεόν ἐνισχύει τόν ἀγῶνα δι' ἕνα κόσμον εἰρήνης καί δικαιοσύνης, ἀκόμη καί ὅταν ἡ προσπάθεια αὐτή εὑρίσκεται ἐνώπιον ἀνυπερβλήτων, κατ` ἄνθρωπον, ἐμποδίων. Πάντως, εἶναι άπαράδεκτον, ἐκπρόσωποι θρησκειῶν νά κηρύσσουν φανατισμόν καί νά ἀναρριπίζουν τήν φλόγα τοῦ μίσους.

³ Ή ἀποστολή τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, Δ΄, 1.

⁴ Γρηγορίου Παλαμᾶ, Περί τῆς πρός ἀλλήλους εἰρήνης, PG 151, 10.

Ίερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί καί ἀγαπητά τέκνα,

Χριστός γεννᾶται δοξάσατε, Χριστός ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε, Χριστός ἐπί γῆς ὑψώθητε! Στοιχοῦντες τῆ προτροπῆ τοῦ Ἁγίου προκατόχου τῆς ἡμῶν Μετριότητος εἰς τόν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἄς ἑορτάσωμεν τήν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου ἐν πνευματικῆ εὐφροσύνῃ, «μή κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμίως», φεύγοντες «πᾶν τό περιττόν καί ὑπέρ τήν χρείαν καί ταῦτα πεινώντων ἄλλων καί δεομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καί κράματος»⁵. Εὐχόμεθα πρός πάντας ὑμᾶς, κατανυκτικόν καί δοξολογικόν Ἅγιον Δωδεκαήμερον, τό ὁποῖον εἰναι ὄντως πλήρωμα χρόνου καί ἀκτίς τοῦ φωτός τῆς αἰωνιότητος. Εἰθε τό ἐπερχόμενον 2023 νά ἀποδειχθῆ, εὐδοκία καί χάριτι τοῦ δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί ἀλληλεγγύης, ἀληθής ἐνιαυτός τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου.

Έτη πολλά καί εὐλογημένα!

Χοιστούγεννα ,βκβ΄ † Ὁ Κωνσταντινουπόλεως διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Άναγνωσθήτω ἐπ' ἐκκλησίας κατά τήν Θείαν Λειτουργίαν τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, μετά τό Γερόν Εὐαγγέλιον.

⁵ Γρηγορίου Θεολόγου, Εἰς τά Θεοφάνια, εἴτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος, PG 36, 316.